

Psikolojik Şiddet Algısını Belirlemeye Yönelik Okul Öncesi Öğretmenleri Üzerinde Nitel Bir Araştırma

Dr. Öğr. Üyesi Menekşe ÖZTOPRAK

Başkent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu, Ankara, Türkiye.

tarhan@baskent.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0003-4039-3657>

Öğr. Gör. Beyhan Özge YERSEL

Başkent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu, Ankara, Türkiye.

bozgeyersel@baskent.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0003-4736-1391>

Özet

Araştırmanın amacı, okul öncesi eğitim kurumlarında çalışan öğretmenlerin psikolojik şiddet algısının belirlenmesidir. Nitel araştırma yöntemlerinden olgubilim (fenomenoloji) yöntemiyle desenlenen araştırmanın örneklemini Ankara’da yaşayan okul öncesi eğitim kurumlarında çalışan öğretmenler oluşturmaktadır. Veri toplama aracı olarak “Öğretmen Görüşme Formu” kullanılmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde betimsel analiz ve içerik analizden yararlanılmıştır. Sonuçta öğretmenlerin çoğunun psikolojik şiddeti sözlü saldırı/günlük yaşam ve özgüveni olumsuz etkileyen tutum ve davranış olarak tanımladığı, duygusal istismar davranışlarını psikolojik şiddet olarak değerlendirmekte, psikolojik şiddetin asıl kaynağının şiddet davranışı gösteren kişinin ruh sağlığı olduğunu düşünmektedir. Öğretmenler, genelde psikolojik şiddete maruz kalmadıklarını dile getirmişlerdir. Öğretmenler, psikolojik şiddete maruz kalan iş arkadaşlarını hakları konusunda yönlendirme yaparak destek verdiklerini belirtmiştir. Psikolojik şiddete maruz kalmamak için iş arkadaşlarıyla mesafeli bir ilişki kurmayı tercih eden öğretmenler, psikolojik şiddetin önlenmesi için okul müdürleri tarafından önlem alınması gerektiğini belirtmişlerdir

Anahtar Kelimeler: Psikolojik Şiddet, Okul Öncesi Eğitimi, Öğretmenler

Makale Gönderme Tarihi: 05.10.2023

Makale Kabul Tarihi: 25.12.2023

Önerilen Atıf:

Öztoprak, M., Yersel, B. Ö. (2023). Psikolojik Şiddet Algısını Belirlemeye Yönelik Okul Öncesi Öğretmenleri Üzerinde Nitel Bir Araştırma, *İşletme Akademisi Dergisi*, 4 (4):512-522.

Journal of Business Academy

2023, 4 (4): 512-522

DOI: [10.26677/TR1010.2023.1358](https://doi.org/10.26677/TR1010.2023.1358)

Dergi web sayfası: www.isakder.org

Psychological Violence Perceptions of Pre-School Teachers: A Qualitative Study

Dr. Öğr. Üyesi Menekşe ÖZTOPRAK

Başkent University, Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu, Ankara, Türkiye.

tarhan@baskent.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0003-4039-3657>

Öğr. Gör. Beyhan Özge YERSEL

Başkent University, Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu, Ankara, Türkiye.

bozgeyversel@baskent.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0003-4736-1391>

Abstract

The aim of this research is to determine the perception of psychological violence among teachers working in pre-school educational institutions. The study, designed using the qualitative research method of phenomenology, employed a sample of pre-school teachers residing in Ankara. The data collection tool used was the "Teacher Interview Form." Descriptive analysis and content analysis were used to evaluate the data. As a result, the majority of teachers defined psychological violence as verbal attacks, negative attitudes, and behaviors in daily life that affect self-esteem. They also considered emotional abuse behaviors as a form of psychological violence. Teachers believed that the primary source of psychological violence is the mental health of the person exhibiting violent behavior. Overall, teachers expressed that they generally did not experience psychological violence. They mentioned providing support to colleagues who had experienced psychological violence by guiding them about their rights. Some teachers preferred to maintain a distant relationship with colleagues to avoid psychological violence. They also emphasized the importance of school principals taking preventative measures against psychological violence.

Keywords: Psychological Violence, Pre-School Education, Teachers

Received: 05.10.2023

Accepted: 25.12.2023

Suggested Citation:

Öztoprak, M., Yersel, B. Ö. (2023). Psychological Violence Perceptions of Pre-School Teachers: A Qualitative Study, *Journal of Business Academy*, 4 (4): 512-522.

1. GİRİŞ

Erken çocukluk yılları, gelişimin en hızlı olduğu, öğrenmenin en açık olduğu dönem olarak kabul edilmektedir. Bu dönemde çocukların gelişiminin desteklenmesi için nitelikli ve kaliteli bir aile ortamı kadar okul öncesi eğitim kurumlarının da önemi büyüktür (Babaroğlu, 2018:1317). Çocuklar, gününün büyük bir bölümünü okullarda geçirmektedir. Bu nedenle ilköğretim öncesi okullar da nitelikli planlanmış ve hazırlanmış bir eğitim öğretim programı, iyi, güvenli, huzurlu, bir çalışma ortamına sahip öğretmenlerle donatılmış olması gerekmektedir (Zembat, 2005:27; Özdemir Beceren, 2012:191; Koçyiğit, 2012:15).

Okul öncesi eğitim kurumlarında çalışan öğretmenlerin çalışma ortamını ve iş doyumlarını etkileyen pek çok faktör bulunmaktadır. Bu faktörler “fiziksel koşullar”, “ekonomik imkânlar”, “psikolojik şartlar” olarak değerlendirilebilir. Psikolojik faktörlerde öğretmenleri olumlu yönde etkileyen “motivasyon”, “tatmin”, “bağlılık”, “liderlik” gibi kavramlar olduğu kadar öğretmenleri negatif yönde etkileyen faktörler de bulunmaktadır. Bu negatif faktörlerden en dikkat çeken ise “psikolojik şiddettir (Jackson vd; 1986:630; Şahin ve Dursun, 2009:165). Psikolojik şiddet; örgütlerde çalışan bireylerin ya da grupların karşı tarafa veya karşı gruba uyguladıkları, yıldırma, sindirme, bastırma, yok sayma, psiko-terör uygulama gibi anlamlara gelmektedir (Tutar, 2004:101). 1980’li yıllarda iş yerinde yaşanan bu durumları tanımlamak üzere yıldırma kavramını ilk olarak Leymann “grup şiddeti” olarak kullanmıştır (Leymann, 1996:171). Psikolojik şiddet, insanların sadece çalışma hayatlarını etkilemekle kalmayıp aynı zamanda arkadaş, aile ve sosyal hayatlarını da etkilemektedir. Psikolojik şiddet, hiçbir iş ortamında olmaması gereken bir davranış türüdür. Eğitim ortamlarında zamanla şiddeti artan bir psikolojik şiddet durumu mevcutsa bu durum kontrolden çıkabilir ve istenmeyen sonuçlar doğurabilir (Aygün, 2012:15). Bu durum, öğretmenlerin motivasyonunu, iş tatminini, yaşam doyumunu ve iş performansını etkileyebilmekte, çeşitli fiziksel ve psikolojik sağlık sorunları yaşamalarına neden olabilmektedir. Dolayısıyla, öğretmenlerin psikolojik şiddete maruz kalmaları sonucunda verdikleri fiziksel ve psikolojik tepkiler önem arz eder (Akbaşlı vd., 2020:566). Psikolojik şiddeti yaşayan öğretmenlerde motivasyon düşüklüğü, iş kazaları, iş ve yaşam doyumunda azalma, tükenmişlik sendromu, stres, işten soğuma, işe geç gelme, çeşitli fiziksel ve ruhsal sağlık problemleri yaşamalarının sonucunda işi aksatmalar ve işten ayrılmalar sıklıkla görülmektedir. Durumun daha da kötüye gitmesi ile ileriki dönemlerde intihar vakaları ile karşılaşmaktadır. Öğretmenlerin psikolojik şiddete maruz kalması, örgüt iklimini olumsuz etkilemekte, daha da önemlisi öğrencilerin eğitim sürecinin niteliksizleşmesine neden olmaktadır (Bulut, 2008:115). Bu nedenle hem öğretmenlerin, hem de okul yönetiminin psikolojik şiddete dair algılarının bilinip bu konuda önlemlerin alınması gereklidir.

İlgili alanyazın incelendiğinde öğretmenlerin psikolojik şiddet algılarına yönelik bazı çalışmaların yer aldığı görülmektedir. Avcı ve Aydoğan (2022); 303 öğretmenle yaptığı çalışmalarında psikolojik şiddet ile tükenmişlik arasında bir ilişki olduğunu bulmuştur. Blase ve Blase (2003), Amerika ve Kanada’daki öğretmenlerle yaptıkları çalışmada okul müdürlerinin öğretmenleri önemsememe, işten ayrılmaya zorlama, sözlü-sözsüz olarak tehdit etme gibi davranışlarla yıldırma çalıştığını ortaya koymuştur. Çivilidağ ve Sargın (2011), öğretmenlerde mesleki kıdemin, öğretmenlerin psikolojik şiddet algısı üzerinde etkili olduğunu ortaya koymuştur. Daha düşük kıdeme sahip öğretmenlerin daha yüksek psikolojik şiddet algısına sahip olduklarını bulmuşlardır. Pšunder (2015) ise Slovenya’daki 223 ilk ve ortaokul öğretmenlerinin psikolojik şiddet algılarıyla ilgili bir çalışma yürütmüş ve bu çalışma sonunda öğretmenlerin psikolojik şiddetle ilgili yeterli bilgiye sahip olmadığı için sıklıkla bu davranışları göz ardı ettiğini bulmuştur. Yıldırım ve Bozkurt (2019) ise okul yöneticisi kadınların psikolojik şiddeti çalışma hayatının bir bileşeni olarak değerlendirdiğini ortaya koymuştur.

Yapılan araştırmalar psikolojik şiddetin okullarda sıklıkla görülen bir durum olduğunu ve bu konuda öğretmenlerin algılarının ve okul yöneticilerinin alabileceği önlemlerin bilinmesinin önemli olduğunu göstermektedir. Alanyazında çoğunlukla ilköğretim ve ortaöğretim öğretmenlerinin psikolojik şiddet algılarının incelendiği, okul öncesi kurumlarında çalışan öğretmenlerin algılarını inceleyen araştırmaların sınırlı olduğu görülmüştür. Bu amaç doğrultusunda, bu makale, okul öncesi eğitim kurumlarında çalışan öğretmenlerin psikolojik şiddet algılarına odaklanarak, bu algıları anlamak ve önlem almak için gerekli adımları belirlemeyi amaçlamaktadır.

2. YÖNTEM

Araştırmanın Deseni: Araştırmanın deseni nitel araştırma desenlerinden “Fenomenoloji” olarak belirlenmiştir. Bu desen farkında olunan ancak derin bir bilgi sahibi olunmayan durumlara odaklanmaktadır. Bu desende, katılımcının kişisel tecrübeleri, algılamaları ve olaylara yüklediği anlam incelenmektedir (Akturan ve Esen, 2008:85). Bu araştırmada ele alınan fenomen “okul öncesi eğitim kurumlarında çalışan öğretmenlerin psikolojik şiddet algısıdır.

Araştırmanın Çalışma Grubu: Çalışma grubu belirlenirken “amaçlı örnekleme” yönteminden yararlanılmıştır. Bu yöntem, araştırılan konu ile ilgili, uzman birey ya da grupların tanımlanması ve seçilmesidir. Ayrıca Amaçlı örnekleme yönteminin kullanılması, belirli bir konuda uzman bireyleri veya grupları seçme yeteneğini içerir. (Yağar ve Dökme, 2018:5; Palinkas vd., 2015:535). Böylece araştırmanın çalışma grubunu amaçlı örnekleme yöntemiyle belirlenen, Ankara’da okul öncesi eğitim kurumlarında çalışan 12 öğretmen oluşturmuştur. Araştırmaya 12 öğretmenin katılma sebebi, verilerin “doğgunluk” noktasına ulaşmasındandır. Nitel araştırmalarda doğgunluk “araştırmalardan herhangi bir farklı veri elde edilmeyene kadar devam ettirilmesi” olarak ifade edilmektedir (Palinkas vd; 2015:540). Bu araştırmada da 12 öğretmenden sonra veriler tekrar ettiği için görüşmeler sonlandırılmıştır.

Katılımcıların tamamı kadın, %16,7’si 24 yaşında, %41’i lisans mezunu, %33’ü bir-beş yıldır bu meslekte çalışmaktadır. Katılımcıların %75’i bulunduğu kurumda “okul öncesi öğretmeni” sıfatıyla çalıştığını belirtmiştir. %41’i ise bir yıldan daha az bir süredir bulunduğu kurumda çalıştığını ifade etmektedir.

Veri Toplama Araçları: Araştırmanın veri toplama aracı, araştırmacılar tarafından geliştirilen ve çocuk gelişimci ve yönetim ve organizasyon alanında çalışan üç akademisyenin görüşleriyle son halini alan “Genel Bilgi Formu” dur. Genel Bilgi Formunda ilk bölümde katılımcıların yaşı, mezun olduğu okul, kaç yıldır çalıştıkları, bulunduğu kurumda hangi sıfatla çalıştığı ve bulundukları kurumda kaç yıldır çalıştıklarıyla ilgili bilgiler yer almakta, ikinci bölümde ise psikolojik şiddet ile ilgili şu sorular yer almaktadır:

- Sizce psikolojik şiddet nedir?
- Sizce hangi davranışlar psikolojik şiddete girer?
- Sizce psikolojik şiddetin asıl kaynağı nedir?
- Daha önce hiç psikolojik şiddete maruz kaldınız mı? Kaldıysanız deneyimleriniz nelerdir?
- Psikolojik şiddete maruz kalan bir iş arkadaşınız oldu mu? Eğer olduysa ona destek olmak için neler yaptınız?
- Psikolojik şiddetten korunmak için aldığınız önlemler nelerdir?
- Sizce bir kurumda psikolojik şiddet yaşanmaması için alınması gereken önlemler nelerdir? Bu önlemler kimler tarafından alınmalıdır?

Veri Toplama Süreci ve Araştırmanın Etik Boyutu: Bulgular, öğretmenlerle yapılan görüşmelere dayanmaktadır. Amaçlı örnekleme yöntemiyle belirlenen ve araştırmaya katılmayı kabul eden iki özel okul öncesi eğitim kurumuna gidilerek yetkililere araştırmanın amacı anlatılmıştır. İlgili okul müdürleri aracılığıyla öğretmenlerle iletişime geçilmiştir. Öğretmenlere araştırmanın amacı anlatılmış, verdikleri yanıtların araştırmayı kabul ettiklerine dair onam formu imzalatılmıştır. Öğretmenlerin verdikleri yanıtlar ses kaydına izin vermedikleri için hiçbir değişiklik yapmadan yazılı olarak kayıt altına alınmıştır. Görüşmeler 30-45 dakika sürmüştür. Veriler Ağustos 2023 tarihinde toplanmıştır. Araştırmanın etik boyutu için Başkent Üniversitesi Akademik Değerlendirme Koordinatörlüğü'ne başvuru yapılmış ve 17162298.600-193 sayılı 31.07.2023 tarihli kararla gerekli izin alınmıştır.

Verilerin Analizi: Verilerin analizinde betimsel analiz ve içerik analizi yönteminden yararlanılmıştır. İçerik analizinin amacı, ham verileri okuyucuların anlayabilecekleri şekilde tema ve kodlar halinde sunmaktır. İçerik analizi yapılan veriler, benzer noktalarıyla belirli temalar altında ve kodlar şeklinde sınıflandırılıp açıklanır. Ardından tema ve kodlar arasındaki bağlantılar tanımlanarak değerlendirilmesi amaçlanır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Öğretmenlerle yapılan görüşmeler tamamlandıktan sonra, görüşme sırasına göre “K1, K2, K3,, K12” şeklinde numaralandırılmıştır. Görüşmelerde yer alan soruların her biriyle ilgili temalar ve alt temalar oluşturulmuştur. Her bir alt temada öğretmenlerin verdikleri yanıtlar alıntılanarak açıklanmıştır.

Araştırmanın Geçerlik-Güvenirliği: Nitel araştırmalarda, araştırmacılar, yapmış oldukları gözlemin doğruluğuna odaklanır ve güvenilirlik çalışılan ortamdaki her veriyi kaydeder (Büyüköztürk vd., 2018:112). Yürütülen bu çalışmada, güvenilirliği sağlamak amacıyla araştırmacılar tarafından katılımcıların verdiği her yanıt hiç değiştirilmeden yazılı olarak kayıt altına alınmıştır. Görüşmeler tamamlandıktan sonra katılımcılara görüşleri teyit ettirilmiştir. Tema ve alt temalar oluşturulurken araştırmacılar arasında tutarlılık olmasına özen gösterilmiştir. Geçerliğin sağlanması amacıyla verilerin kendi içinde tutarlı ve anlamlı olmasına dikkat edilmiştir.

3. BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde bulgular ve bu bulgulara ait açıklamalara yer verilmiştir.

Tablo 1. Tema: Psikolojik Şiddetin Tanımı

Alt Temalar	Frekans	Kod
Sözlü Saldırı	5	K3, K4, K6, K8, K9,
Günlük Yaşam ve Öz güveni Olumsuz Etkileyen Tutum Davranışlar	5	K1, K2, K5, K7, K11
Duygusal İstismar	2	K6, K12
Toplam	12	

Tablo 1’de öğretmenlerin “psikolojik şiddet” kavramının tanımına yönelik verdiği yanıtlar yer almaktadır. Buna göre öğretmenlerin çoğu psikolojik şiddeti “sözlü saldırı” ve “günlük yaşam ve özgüveni olumsuz etkileyen tutum ve davranış” olarak tanımlamıştır. İki öğretmen ise “duygusal istismar” olarak ifade etmiştir. Aşağıda öğretmenlerin verdikleri yanıtlara örnek verilmiştir.

K3: “Benim için çirkin, korkutucu sözlerde bulunarak kişide huzursuzluk, korku oluşturabilecek sözlerdir. (Sözlü Saldırı)”

K11: “Kişinin kendine olan saygısını azaltmaya yönelik ve kişinin yaşam doyumunu olumsuz etkileyen bilinçli olarak yapılan her türlü iş eylem ve davranış. (Günlük Yaşam ve Öz güveni Olumsuz Etkileyen Tutum ve Davranışlar)”

K12: “Kişinin çalıştığı kurumda gündelik rutinlerini bozacak, motivasyon kaybı ve moral bozukluğuna sebep olacak, enerjisini düşürecek, her türlü söz, söylem, müdahale psikolojik şiddet olarak açıklanabilir. (Günlük Yaşam ve Özgüveni Olumsuz Etkileyen Tutum ve Davranışlar)

Tablo 2. Tema: Psikolojik Şiddet Sayılabilecek Davranışlar

Alt Temalar	Frekans	Kod
Duygusal İstismar Davranışları	8	K2, K3, K4, K7, K8, K9, K11, K12
İş Yükü Dağılımındaki Adaletsizlikler	2	K5, K10
Beden Dili Kullanımı	2	K1, K6
Toplam	12	

Öğretmenlere göre psikolojik şiddet sayılabilecek davranışlara ait tablo incelendiğinde; öğretmenlerin çoğunun “duygusal istismar davranışlarını” psikolojik şiddet olarak değerlendirdiği görülmüştür. İki öğretmene göre “iş yükü dağılımında adaletsizlik” psikolojik şiddet olarak değerlendirirken, iki öğretmen de “beden dili kullanımını” psikolojik şiddet saymıştır. Öğretmenlerin verdiği yanıtlara aşağıda yer verilmiştir.

K4: “Alay etme, yok sayma, kişiyi ya da grubu kendi çıkarı için kullanma, hakaret etme, manipüle etme, ajite etme. (Duygusal İstismar Davranışları)”

K10: “Fazla mesai yaptırıp ücretini vermemek, mesai saatleri dışında iş beklemek, iftira atmak, yalan söylemek, ruhsal bütünlüğünü bozacak tutum ve davranışlar. (İş yükü dağılımındaki adaletsizlikler).”

K6: “Dik dik bakışlar, göz devirme, sözlü olarak yaptırım sağlamaya çalışma, davranış olarak kişiyi rahatsız etme onu dışlaması. (Beden Dili Kullanımı)”

Tablo 3. Tema: Psikolojik Şiddetin Asıl Kaynağı

Alt Temalar	Frekans	Kod
Psikolojik Şiddet Yapan Kişinin Ruh Sağlığı	7	K1, K2, K3, K6, K7, K11, K12
Kurum Yetkilileri	3	K8, K9, K10
Ailesel Faktörler	2	K4, K5
Toplam	12	

Tablo 3’te psikolojik şiddetin asıl kaynağı ile ilgili öğretmenlerin verdikleri yanıtlar yer almaktadır. Yedi öğretmene göre psikolojik şiddetin asıl kaynağı “psikolojik şiddet yapan kişinin ruh sağlığı” iken, üç öğretmene göre asıl kaynak “kurum yetkilileri”, iki öğretmene göre ise “ailesel faktörlerdir”. Öğretmenlerin (K7, K9 ve K1) verdikleri yanıtlar aşağıda yer almaktadır;

K7: “Psikolojik şiddet yapan kişi genellikle dengesiz, üstün olma duygusu olan, bencil, aşağılık kompleksine sahip kişidir. Kaynak bence kişinin kendisidir. (psikolojik şiddet yapan kişinin ruh sağlığı)”

K9: “Kurumdakilerin meslek elemanları arasında ayırım yapması, aynı işi yapanlar arasında büyük maaş farkı olması, kişinin kendini üstün görmesi, karşısındaki önemsememesi, bencil olması, yöneticilik vasıflarının olmaması. (Kurum yetkilisi)”

K1: Öncelikle ailedir çocuklar önce anne ve babasını örnek alır. Ondan sonra öğretmendir. Çocuk ta ailesinde bunları görürse büyüdüğünde de psikolojik şiddete yatkın biri olup insanlara hayatı zehir eder. (Ailesel Faktörler)

Tablo 4. Tema: Psikolojik Şiddete Maruz Kalma Deneyimi

Alt Temalar	Frekans	Kod
Psikolojik şiddete Maruz Kalmadım	5	K1, K4, K5, K6, K12,
Okul Müdürlerinin Sözel Şiddeti	4	K2, K3, K7, K9
Personelin Uygunsuz Tutumu	3	K8, K10, K11
Toplam	12	

Araştırmaya katılan öğretmenlere “psikolojik şiddete maruz kalma deneyimi” ile ilgili soru yöneltilmiştir. Beş öğretmen bu soruya “psikolojik şiddete maruz kalmadım.” şeklinde yanıt vermiş, dört öğretmen okul müdürleri tarafından sözel şiddete maruz kaldığını ifade etmiştir. İki öğretmen ise personelin uygunsuz tutumuna maruz kalarak psikolojik şiddeti deneyimlediğini açıklamıştır.

K7: “Evet kaldım, okul müdürüm göz deviriyordu dışlıyordu davranışlarıyla buradan git havası veriyordu sınıfıma okuluma verdiğim eğitime odaklanmamda zorluk çekti müdürün bu davranışı. Hakaretvare sözler söyleyip bütün moralimi bozuyordu. (Okul müdürlerinin sözel şiddeti).”

K11: “Evet. Öğretmen bir arkadaş tarafından hata benim olmadığı halde hata benim üzerime yıkılmaya çalışıldı. Hakkımı savunarak o kurumdan ayrılmayı tercih ettim. (Personelin Uygunsuz Tutumu).”

Tablo 5. Tema: İş Arkadaşlarının Psikolojik Şiddete Maruz Kalma Deneyimi

Alt Temalar	Frekans	Kod
Psikolojik Şiddete Maruz Kalan Arkadaşım Olmadı	4	K2, K4, K6, K11
Hakları Konusunda Yönlendirme Yapmak	4	K1, K8, K9, K12
Psikolojik Destek Alması İçin Yönlendirmek	4	K3, K5, K7, K10
Toplam	12	

Tablo 5 incelendiğinde; öğretmenlerin iş arkadaşlarının psikolojik şiddete maruz kalma deneyimleriyle ilgili bulgular yer almaktadır. Öğretmenlerin dördü, iş arkadaşlarının psikolojik şiddete uğramadığını ifade etmiş, dörder öğretmen ise “hakları konusunda” ve “psikolojik destek alması konusunda” destek sağladığını belirtmiştir.

K1: “Oldu. Konuştum, yapması gerekenler konusunda yönlendirdim sakinliğin önemli olduğunu belirttim ve bir psikolog arkadaştan destek almasında yardımcı oldum. (Psikolojik Destek Alması İçin Yönlendirmek).”

K10: “Ne yazık ki oldu. Kendinden emin olarak işine odaklanması gerektiğini, durumu güvendiği bir amiri ile paylaşmasını önerdim. (Hakları Konusunda Yönlendirme Yapmak).”

Tablo 6. Tema: Öğretmenlerin Psikolojik Şiddete Maruz Kalmamak İçin Aldıkları Önlemler

Alt Temalar	Frekans	Kod
İş Arkadaşlarıyla Mesafeli İlişki Kurmak	5	K2, K3, K4, K10, K11
Meslek Etiğine Uygun Davranmak	5	K5, K6, K8, K9, K12,
İşten Ayrılmak	2	K1, K7
Toplam	12	

Öğretmenlerin psikolojik şiddete maruz kalmamak için aldıkları önlemler Tablo 6’da gösterilmiştir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin beş’i “iş arkadaşlarıyla mesafeli bir ilişki kurarak” önlem aldığını belirtmiş, yine beş öğretmen “meslek etiğine uygun davranmayı” tercih ettiğini dile getirmiştir. İki öğretmen de psikolojik şiddete maruz kaldığında “işten ayrılmayı” tercih ettiğini ifade etmiş olup, aşağıda katılımcıların verdikleri yanıtlara birer örnek verilmiştir.

K4: “İş yerimdeki insanlara kişisel sınırlarımı göstermeye çalışırım. Kişilere karakter analizi yaparım. Yani iş yerimdeki insanlardan arkadaş seçeceksem kendimi güvende hissettiğim kişileri hayatıma alırım. (İş Arkadaşlarıyla Mesafeli İlişki Kurmak).”

K6: “İnsanlarla çok fazla samimi olmuyorum. İşime ve öğretmenliğin etiğine uygun davranıyorum. Her şeyi planına programına göre yapmaya çalışıyorum. (Meslek Etiğine Uygun Davranmak).”

K7: “Eğer psikolojik şiddete maruz kalacağımı hissedersen hiç uzatmadan o işten ayrılmayı tercih ediyorum. (İşten ayrılmak).”

Tablo 7. Tema: Psikolojik Şiddetin Önlenmesi İçin Önlem Alması Gereken Merciler

Alt Temalar	Frekans	Kod
Okul Müdürü Önlem Almalı	8	K1, K2, K3, K4, K6, K7 K10, K11
Bakanlıklar Önlem Almalı	4	K5, K8, K9, K12
Toplam	12	

Tablo 7 incelendiğinde öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu psikolojik şiddete karşı okul müdürü tarafından önlem alınması gerektiğini savunmaktadır. Dört öğretmen psikolojik şiddete karşı önlemlerin bakanlık tarafından alınması gerektiğini ifade etmiştir. Katılımcıların cevaplarından üç örnek cevap aşağıda verilmiştir.

K10: “Standart herkese işlemeli. Çalışanların profesyonel yönleri güçlendirilmeli. Yönetici tüm çalışanlara adil davranmalı. Başta yönetici sorumluluğunda olmalı (Okul Müdürü Önlem Almalı).”

K11: “Önlemleri mutlaka okul müdürü almalıdır. Psikolojik şiddet yapan ya da yapmaya yeltenen kişiyi ya da kişileri sıklıkla uyarmalıdır. Eğer bu şekilde devam ederse, hakkında işlem başlatılacağını söylemelidir. (Okul Müdürü Önlem Almalı).”

K9: “Bakanlığımız tarafından alınmalı. Tüm meslekler değer verilmeli, Çocuk gelişimi bölüm hocaları aktif olmalı, mesleğe sahip çıkmalı, mezunları korumalı. Aynı işi yapan meslekler arasında sosyal haklar ve maaş açısından uçurum olmamalı. Okul öncesinde çalışan öğretmenlere yönelik yardımcı elemanmış, sadece bakımını vermek gibi algı ortadan kaldırılmalı. Herkes kendini geliştirmeli mesleği savunmalı. (Bakanlık Tarafından Önlem Alınmalı).”

4. TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER

Okul öncesi eğitim kurumlarında çalışan öğretmenlerin psikolojik şiddet algısını belirlemek amacıyla yapılan bu çalışmada öğretmenlerin çoğunun psikolojik şiddeti sözlü saldırı/günlük yaşam ve özgüveni olumsuz etkileyen tutum ve davranış olarak tanımladığı görülmüştür. Alanyazın incelendiğinde, öğretmenlerin psikolojik şiddet tanımlarıyla ilgili benzer bulguların olduğu görülmektedir. Koç ve Bulut (2009), ortaöğretim kurumlarında çalışan öğretmenlerin, kendilerine yönelik yapılan psikolojik şiddetin daha çok yaşam kalitelerini hedef aldığını bulmuştur. Psikolojik şiddete uğrayan öğretmenler sosyal ve ekonomik yönden zarara uğramaktadır. Psikolojik şiddet sonucunda mağdur öğretmenler fiziksel, zihinsel ve psikolojik sağlığını kaybetmekte ve sağlığını yerine getirebilmek için hastaneler, doktorlar ve ilaçlara zaman ve para harcamaktadır. Bu durum, bireyin yaşam kalitesini olumsuz yönde etkilemektedir (Gökçe,2006:33). Bu bulgu, araştırmanın bulgusuyla uyumludur.

Öğretmenler, duygusal istismar davranışlarını psikolojik şiddet olarak değerlendirmektedir. Psikolojik şiddetin asıl kaynağının bu davranışı yapan kişinin ruh sağlığı olduğunu düşünen öğretmenler, genelde psikolojik şiddete maruz kalmadıklarını dile getirmişlerdir. Çelebi ve Taşçı (2014:45), öğretmenlerin “tehdit, aşırı kontrol, görmezden gelme, küçümseme” vb. davranışları psikolojik şiddet olarak değerlendirdiğini tespit etmiştir. Psikolojik şiddetin asıl kaynağının yapan kişinin ruh sağlığı olduğuna dair araştırmalar bulunmaktadır. Yapılan araştırmalara göre psikolojik şiddet davranışı sergileyen kişiler kendine güveni olmayan, kıskanç, kendi eksikliklerini telafi etmenin yolunun başkalarını yıldırma olduğuna inanan bir yapıya sahiptir.

Altunay vd. (2014:63); öğretmenlerle yaptığı araştırmalarında psikolojik şiddetin asıl nedeninin psikolojik şiddet davranışı sergileyen kişinin psikolojik durumu olduğunu ortaya koymuştur. Bu bulgulardan hareketle, psikolojik şiddet davranışı sergileme eğilimi olan kişilerin tespit edilip gerekli psikolojik destek alması için ilgili birimlere yönlendirilmesi sağlanabilir.

Öğretmenler psikolojik şiddete maruz kalan iş arkadaşlarını hakları konusunda yönlendirme yaparak destek verdiklerini belirtmiştir. Ayrıca araştırmaya alınan öğretmenler, psikolojik şiddete maruz kalmamak için iş arkadaşlarıyla mesafeli bir ilişki kurmayı tercih ettiğini ifade etmiştir. İlgili alanyazında öğretmenlerin psikolojik şiddete maruz kalmamak için farklı önlemler almayı tercih ettiği görülmektedir. Gökçe (2006:41), öğretmenlerin psikolojik şiddetle mücadele ederken “görmezden gelme”, “muhatap olmama”, “kendini geri çekme” veya “kurumdan ayrılma” gibi yöntemler kullandığını saptamıştır. Karaca Işık ve İnegöl (2023); öğretmenlerin psikolojik şiddetle mücadelede haklarını aramayı tercih ettiğini bulmuştur.

Öğretmenler, psikolojik şiddetin önlenmesi için okul müdürleri tarafından önlemlerin alınması gerektiğini belirtmişlerdir. Okullarda psikolojik şiddete karşı önlem alması gereken ilk kişinin okul müdürleri olduğu bilinmektedir (Gündüz ve Yılmaz, 2008:271). Okullarda psikolojik şiddet öğretmenlerin mağduriyetini artırır ve okula yönelik güveni azaltır. Öğretmenlerin ve okulun üzerinde yıkıcı etkilere sebep olur. Bu nedenle okul müdürlerinin ve yöneticilerin psikolojik şiddete dair bilgilerinin olması son derece önemlidir. Yine okul müdürlerinin liyakatli bir şekilde seçilmesi, örgütsel adalete önem vermesi, öğretmenlerin huzurlu bir çalışma ortamında çalışmasını sağlayacaktır (Branch vd., 2012:282; Bozkuş, 2022:81; Işcan ve Sayın, 2010:198; Kılıçkap vd. 2022:121).

Sonuçta okul öncesi eğitim kurumlarında çalışan öğretmenlerin psikolojik şiddet algısını belirlemek amacıyla yapılan bu araştırmada öğretmenlerin çoğunun psikolojik şiddeti sözlü saldırı/günlük yaşam ve özgüveni olumsuz etkileyen tutum ve davranış olarak tanımlamakta, duygusal istismar davranışlarını psikolojik şiddet olarak değerlendirmektedir. Psikolojik şiddetin asıl kaynağının psikolojik şiddet yapan kişinin ruh sağlığı olduğunu düşünen öğretmenler, genelde psikolojik şiddete maruz kalmadıklarını dile getirmişlerdir. Öğretmenler, psikolojik şiddete maruz kalan iş arkadaşlarını hakları konusunda yönlendirme yaparak destek verdiklerini belirtmiştir. Psikolojik şiddete maruz kalmamak için iş arkadaşlarıyla mesafeli bir ilişki kurmayı tercih eden öğretmenler, psikolojik şiddetin önlenmesi için okul müdürleri tarafından önlem alınması gerektiğini belirtmişlerdir. Elde edilen bu bulgular doğrultusunda okul yönetimine, öğretmenlere, Milli Eğitim Bakanlığı'na ve araştırmacılara ve şu öneriler sunulmuştur:

- Okul yöneticileri, okullarda psikolojik şiddetin önlenmesi için öğretmenlere ve idari personele hizmet içi eğitimler düzenleyebilir.
- Okul yöneticileri, psikolojik şiddetle karşılaşan personele hakları konusunda destek sağlayabilir.
- Okul yönetimi, öğretmenlerin iletişim becerilerini geliştirmek için hizmet içi eğitimler düzenleyebilir.
- Milli Eğitim Bakanlığı tarafından düzenlenecek çalışmalarla öğretmenler psikolojik şiddete karşı yasal hakları konusunda bilgilendirilebilir.
- Bakanlıklar arası yapılacak işbirliğiyle okullarda psikolojik şiddet mağduru öğretmenlere psikolojik destek sağlanabilir.
- İlgili bakanlıkların psikolojik şiddet ile ilgili denetimleri sıklaştırılabilir.
- Çalışma, kamu kurumlarında çalışan okul öncesi öğretmenleriyle yürütülebilir.

KAYNAKÇA

- Akturan, U. ve Esen, A. (2008). Fenomenoloji. T. Baş ve U. Akturan (Yay. Haz.), Nitel Araştırma Yöntemleri. *Ankara Seçkin Yayıncılık*, 83-98.
- Altunay, E. , Oral, G. ve Yalçınkaya, M. (2014). Eğitim Kurumlarında Mobbing Uygulamalarına İlişkin Nitel Bir Araştırma. *Sakarya University Journal of Education*, 4 (1), 62-80
- Akbaşı, S., Diş, O. ve Durnalı, M. (2020). İlkokul Öğretmenlerinin Karşılaştıkları Yıldırma Davranışları İle Motivasyon Düzeyleri Arasındaki İlişki. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 49, 564- 581. doi: 10.9779/pauefd.596426
- Aygün, H. A. (2012). Psikolojik Yıldırma (Mobbing) Üzerine Nitel Bir Araştırma. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3 (5) , 0-121.
- Avcı, A. ve Aydoğan, E. (2022). Yıldırma İle Sinizm Arasındaki İlişkide Tükenmişliğin Aracılık Etkisi: Doğubayazıt Örneği. *Verimlilik Dergisi*, (2), 329-344
- Babaroğlu, A.(2018). Eğitim Ortamları Açısından Okul Öncesi Eğitim Kurumları. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18 (3), 1313-1330.
- Blase, J. ve Blase, J. (2003). The Phenomenology Of Principal Mistreatment: Teachers Perspectives. *Journal of Educational*, 41 (4), 367-422.
- Branch, S., Ramsay, S., ve Barker, M. (2013). Workplace bullying, mobbing and general harassment: A review. *International Journal of Management Reviews*,15 (3), 280-299.
- Bozkuş, K. (2022). Mobbing, Teacher Victimization and Faculty Trust: A Structural Equation Model. *Online Submission*,14 (1), 77-90.
- Bulut, S. (2008). Öğretmenlerden Öğrenciye Yönelik Olan Fiziksel Şiddet: Nicel Bir Araştırma. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8 (1), 105-118.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2018). Bilimsel Araştırma Yöntemleri (24. Baskı). *Ankara Pegem Akademi Yayınları*, 112-126.
- Çelebi, N. ve Taşçı, G. (2014). Öğretmenlerin Maruz Kaldığı Mobbing (Yıldırma) . Eğitim Ve İnsani Bilimler Dergisi: Teori Ve Uygulama , (9), 43-65.
- Çivilidağ, A. ve Sargın, N. (2011). Farklı Ortaöğretim Kurumlarında Çalışan Öğretmenlerde Psikolojik Taciz (Mobbing): Antalya İli Örneği. *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 2 (3), 11-22.
- Gökçe, A. T. (2006). İş yerinde yıldırma: Özel ve Resmi İlköğretim Okulu Öğretmen Ve Yöneticileri Üzerinde Yapılan Bir Araştırma. Yayımlanmamış Doktora Tezi, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü*, Ankara.
- Gündüz, H. B. ve Yılmaz, Ö. (2008). Ortaöğretim Kurumlarında Mobbing (Yıldırma) Davranışlarına İlişkin Öğretmen ve Yönetici Görüşleri (Düzce İli Örneği). *Milli Eğitim Dergisi*, 37 (179), 269-282.
- İşcan, Ö. F., ve Sayın, U. (2010). Örgütsel Adalet, İş Tatmini Ve Örgütsel Güven Arasındaki İlişki. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 24 (4), 195-216.
- Jackson, S. E., Schwab, R. L., ve Schuler, R. S. (1986). Toward An Understanding Of The Burnout Phenomenon. *Journal Of Applied Psychology*, 71 (4). 630-640.
- Karaca Işık, F. ve İnegöl, F. (2023). “Öğretmenlerin Mobbing (Yıldırma) Davranışlarına İlişkin Görüşleri (Altı eylül İlçesi Örneği)”. *International Social Mentality and Researcher Thinkers Journal* 9 (73), 3933-3944
- Kılıçkap, C., Oruçoglu, M., Mercan, M., Arslan, İbrahim H., ve Kaynak, E. (2022). Okullarda Örgütsel Adalet ve Mobbing İlişkisinin Öğretmen Görüşlerine Göre İncelenmesi. *Socrates Journal Of Interdisciplinary Social Studies*, 8 (23), 118–131.

- Koç, M., ve Bulut, H. U. (2009). Ortaöğretim Öğretmenlerinde Mobbing: Cinsiyet Yaş ve Lise Türü Değişkenleri Açısından İncelenmesi. *International Online Journal of Educational Sciences*, 1 (1), 64-80.
- Koçyiğit, S. (2012). Okul Öncesi Eğitimin Tanımı, Amacı, Önemi ve İlkeleri. Bulunduğu Eser: Zembat, R.(Ed.)*Okul Öncesi Eğitime Giriş*, Ankara: Hedef Yayıncılık, 14-26
- Leymann, H. (1996). The Content and Development of Mobbing at Work. *European Journal of Work and Organizational Psychology*, 5 (2), 165-184.
- Özdemir Beceren, Y. (2012). Okul Öncesi Eğitim Ortamları. Bulunduğu Eser: Zembat, R.(Ed.) *Okul Öncesi Eğitime Giriş*, Ankara: Hedef Yayıncılık, 180-199
- Palinkas LA, Horwitz SM, Green CA, Wisdom J.P, Duan N.ve Hoagwood K, (2015). Purposeful sampling for qualitative data collection and analysis in mixed method implementation research. *Administration and Policy in Mental Health and Mental Health Services Research*, 42 (5): 533-544.
- Pşunder, M. (2015). Okullarda Psikolojik Şiddet: Okulda Zorbalığın Artmasında Öğretmen Yeterliklerinin Etkisi. *Eğitim Ve Bilim*, 40 (180), 25-35.
- Şahin, H. ve Dursun, A. (2009). Okul Öncesi Öğretmenlerinin İş Doyumları: Burdur Örneği. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1 (18), 160-179.
- Tutar. H. (2004). İşyerinde Psikolojik Şiddet Sarmalı: Nedenleri ve Sonuçları. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 2 (2), 101-128.
- Yağar, F., Dökme, S. (2018). Niteliksel Araştırmaların Planlanması: Araştırma Soruları, Örneklem Seçimi, Geçerlik Ve Güvenirlik. *Gazi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 3 (3) , 1-9.
- Yıldırım, A., ve Şimsek, H. (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Arastırma Yöntemleri* (8th ed.). Ankara, Seçkin Yayınevi.
- Yıldırım, G., ve Tekin Bozkurt, A. (2019). Yıldırma (Mobbing) Kavramına İlişkin Kadın Okul Yöneticilerinin Görüşlerinin İncelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* (50), 413-426. <https://doi.org/10.21764/maeuefd.404577>
- Zembat, R.(2005). Okul Öncesi Eğitimde Nitelik. Bulunduğu Eser: Oktay, A.,& Polat Unutkan, Ö.(Ed.) *Okul Öncesi Eğitimde Güncel Konular* , Morpa Yayınları, 25-45.